

18. Межжерин В.А. Книга для разумения. – К.: Логос, 2004 – 282 с.
19. Назаренко Л.М. Референтна група та її місце в житті підлітка // Педагогічні науки. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2005. – Вип. 38. – С. 197 – 201.
20. Підручник для директора: журнал управлінської компетентності. – Тов. «Видавництво «Плеяди», липень, 2006 р. – С. 66-69.
21. Релігійна багатоманітність та міжкультурна освіта: посібник для школи / За ред. Джона Кіста/Пер. з англ. – Львів: ЗУКЦ, 2008. – 160 с.
22. Сухомлинська О. В. Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи. // Шлях освіти. – 1996. – № 1. – С. 24-27.
23. Ціннісні парадигми освіти. – Х.: Видав. Гр. «Основа», 2004. – 128 с.
24. Clifford, J., The predicament of culture, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1988.
25. Cohen E. G. Understanding status problems: sources and consequences Sociology of Education Series, Teachers College Press, Columbia University, New York and Lndon, 1977b, pp. 61-76.
26. Lagden Andrew. Citizenship in the Community. Challenges and opportunities for specialist schools. Specialist Schools Trust, 2005.

УДК 37.011.32

А.Є. Рехліцька

РОЗВИТОК ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧАСНИКІВ ДИТЯЧИХ ХОРЕОГРАФІЧНИХ КОЛЕКТИВІВ

Стаття присвячена проблемі розвитку духовних цінностей учнів дитячих хореографічних колективів. Розглядаються певні педагогічні умови, які сприяють формуванню та вдосконаленню цих цінностей.

The article is devoted to the developing of the spiritual values of the participants engaged in choreography. Definite pedagogical methods which contribute to the formation and development of these values are being investigated.

Однією з головних цілей сучасного суспільства є формування особистості, що має розвинену духовність, основи якої закладаються ще в дитячому віці. Важливу роль у цьому процесі відіграє хореографічне мистецтво, яке торкається емоційно-чуттєвої сфери школярів і через це уводить їх у світ цінностей життя: краса людських відносин, що є добро, щастя та інші. Виховуючи дітей-учасників хореографічних колективів через образи мистецтва, керівник-вихователь розкриває їх духовну чуткість до піднесеного, комічного, трагічного, бридкого, що у подальшому дає можливість ціннісно відноситись до різних сторін життя, вибирати у власному житті аспекти духовного існування, які відповідають естетично-моральному ідеалу.

Мета статті полягає у визначенні умов розвитку духовних цінностей учасників дитячих хореографічних колективів.

Проблема духовних цінностей, їх розвитку є актуальною у сучасному освітньому просторі (І.Д.Бех, М.С.Каган, В.О.Сухомлинський, О.В.Сухомлинська та інші).

Духовність як фундаментальне надбання людини акумульовано в людській культурі в якій створюються цінності, які привласнює у своєму розвитку особистість [1: 4]

Як відзначає А. Дироф, усе цілісне передбачає творця цінностей. Тому цінності є духовними речами і усе ціннісне може бути тільки духовним [6: 13].

На розвиток цінностей має вплив система знань та життєвий досвід людини. Усі будь-які важливі види людської діяльності постійно впливають на процес формування цінностей та ціннісне сприймання. З особистого поєднання цих факторів формується особистісний характер цінностей людини. Отже, заняття дітей в хореографічних колективах є також процесом розвитку цінностей сфери особистості. Інтенсивність цього процесу залежить від цілі яку ставить і яку має керівник колективу, балетмейстер.

Проблема цінності обов'язково включає в себе проблему пояснення значення того чи іншого явища і потім його оцінка. Виходячи з цього відмітимо, що ціннісно – суттєве наповнення змісту знань в дитячих хореографічних колективах сприяє розвитку духовних цінностей його учасників.

Основними складовими духовної культури особистості є світові ідеали, духовні потреби та інтереси, духовні почуття й переживання. В.Дашко вважає, що наявність цих складових є показником духовності, а їх відсутність – бездуховності [2: 17 – 19].

Принципово важливою для нашого дослідження є позиція М.С.Кагана, щодо особливостей розвитку ціннісної сфери особистості. За думкою вченого характерна риса процесу розвитку цінностей полягає в тому, що особистісний сенс системи цінностей індивіда не можна сформулювати ні передачею повідомлення, ні прямою матеріальною взаємодією. Саме тому, що вони особистісні, вони повинні бути відпрацьовані самотійно, а не прийняті готовими, вони формуються на основі переживання, а не тільки раціональним шляхом [4: 300]. Засновуючись на цьому положенні можна зробити висновок, що мистецтво танцю в основі якого знаходиться переживання, чуттєво – емоційна сфера як виконавця, так і глядача є сприятливим простором розвитку духовних цінностей дітей – учасників дитячих хореографічних колективів. При цьому слід зазначити, що важливу роль у цьому процесі грає позиція керівника художнього колективу. Розуміючи зазначені вище особливості розвитку духовних цінностей, керівник повинен розуміти, що “ціннісна свідомість ” вихованця, про яку говорив М.С.Каган, формується тільки тоді, коли керівник сприймає вихованця як рівного собі, вільного у виборі цінностей. Саме ця позиція спонукає його (керівника-вихователя) ділитися власними цінностями для того, щоб вони «стали спільними, тобто зібрати в собі і особливості духовної позиції вихованця» [3:32].

Наступна позиція нашого дослідження полягає у визначенні конструкта: розвиваючий потенціал духовної діяльності учасників дитячих хореографічних колективів пов'язаний з психологічними особливостями впливу мистецтва на кожну дитину. Результатом впливу творів мистецтва на особистість дитини є розвиток художньої свідомості, яка виявляє себе у відповідному художньому відношенні не тільки в мистецтві, а і в цілому в житті. Саме художнє відношення, що є «активним, діяльним процесом, здійснює перевод цінностей духовної культури суспільства особистісну систему цінностей, цінностей «для мене», тобто цінностей, які мають особистісний сенс» [5: 157].

Отже, розвиток духовних цінностей учасників дитячих хореографічних колективів має у своїй основі модель взаємодії трьох факторів: саме мистецтва, впливу його духовних цінностей на особистість дитини, керівника-вихователя, як інтерпретатора власних духовних цінностей і цінностей твору мистецтва на духовний світ дитини і саме дитини, яка має власні уявлення, щодо духовних цінностей і є активним інтерпретатором духовних цінностей, що мають твори мистецтва танцю, так і, в цілому, життя. Виходячи з цього зазначимо особливу роль керівника-вихователя, який через розуміння складності процесу розвитку духовних цінностей спонукає до аналізу мистецтва, надає можливість самовиявлення, щодо розуміння духовних цінностей того чи іншого хореографічного твору, співвідношення власного розуміння з розумінням інших. Саме через такий шлях розвивається ціннісно-суттєвий контекст свідомості дитини, який надає змогу дитині поглибитись у світ художнього твору та співпереживати у художню дійсність, яку через власні духовні цінності створив балетмейстер.

Загальновідомо, що будь-який педагог може передати своїм учням тільки ті знання і вміння, якими він сам володіє. Керівник-балетмейстер танцю крім високої професійної кваліфікації повинен ґрунтовно озброїтись знаннями естетики, етики, педагогіки, музики, історії і теорії балетного театру, акторської майстерності, анатомії, фізіології і психології. Словом специфіка хореографічного мистецтва потребує від учителя ерудиції і культури.

Велику кількість якостей повинна мати людина, яка присвятила себе педагогічній, виховній діяльності. Методичний самоаналіз – обов'язкова умова в роботі педагога. І чим

глибше проникає починаючий педагог у суть своєї спеціальності, тим більш творчим і продуктивним буде його праця.

Від загальної культури залежать і знання педагога, багато в чому залежать світогляд, моральні та естетичні принципи його учнів: усе гарне, як і все погане, що є у вчителя, переходить до них.

Педагог танцю, як і інший вихователь, зобов'язаний бути прикладом для своїх учнів. Він повинен розуміти, що одна з головних задач у роботі з молоддю складається у вихованні громадян нашої країни. Насамперед педагог повинен бути вольовою, витриманою і вимогливою людиною. Йому потрібно мати різке око, яке здатне помічати всі помилки і недоліки учнів на уроках і репетиціях. Адже в педагогіці немає «несуттєвих» дрібниць: з багатьох, часом майже непомітних часток складаються характер, напрям думок, весь вигляд майбутнього артиста. Помилки необхідно відразу аналізувати, вчасно роблячи потрібне, вичерпне, чітке зауваження.

Деякі педагоги будують заняття за таким принципом: придумавши ряд ефектних комбінацій, посилено тренують на них своїх учнів, домагаючись ретельної обробки. Урок чи іспит тоді виглядає блискуче: усі танцюють рівно, рухи виконують охайно. І раптом, в процесі створення танцю, з'ясовується, що деякі артисти виявляються погано підготовленими. Виходить, педагог у цьому випадку не думав про справжнє творче зростання кожного зі своїх учнів, не перевантажував себе турботою про всебічне навчання, розвивав техніку односторонньо і тим самим штучно гальмував їхнє артистичне формування.

Творче формування танцівника, поповнення професійних якостей поєднує в собі різноманітні складові частини, які органічно доповнюють одна одну, тому виділити яку-небудь з них не є можливим.

Результатом виховної діяльності керівника дитячих хореографічних колективів стає такий стан дітей, при якому виступ перед глядачами сприймається як катарсис, бажання передати власний духовний світ оточуючим людям. Ми вважаємо, що розвинута емпатія, яка є результатом цілеспрямованої діяльності керівника хореографічного колективу, надає змогу учасникам сприймати власний виступ як духовну цінність духовного взаємозв'язку з іншими. Зазначений аналіз дає підстави для висновку, що процес розвитку духовних цінностей учасників дитячих хореографічних колективів є комунікативним процесом в якому, за визначенням Є.П.Крупник, мають місце три етапи: предкомунікативна, комунікативна і посткомунікативна. Всі комунікативні етапи знаходяться у взаємозв'язку «нібито витікаючи один з одного». Художньо-психологічні установки визначають змістовні характеристики процесу сприймання художнього твору, процес сприймання має вплив на рівень і орієнтацію оціночної діяльності, а оцінка художнього твору (танцю чи танцювальної композиції), закріплюючись у художній свідомості особистості дитини, формує її духовні цінності.

Висновки. Ефективним здійсненням процесу формування духовних цінностей учасників дитячих хореографічних колективів засобами мистецтва танцю можливо в контексті загальної системи виховання духовності за умов:

- використання педагогами комплексу виховних засобів, що сприяють впровадженню засвоєних духовних цінностей у життєдіяльність дітей (обговорення змістовної спрямованості танцю, засобів її втілення, варіантів тлумачення глядачами епізодів постанови танцю та інше);
- створення у дитячому колективі атмосфери відкритості, толерантності, небайдужості до проблем кожного, що стимулює інтерес учасників до духовних цінностей з якими вони зустрічаються не тільки у мистецтві, а і, в цілому, у житті;
- створення ситуацій, що вимагають самовизначення на основі сформованих духовних цінностей;
- позиція керівника дитячих хореографічних колективів має базуватись на суб'єкт – суб'єктній взаємодії, яка дає змогу вивчати, аналізувати духовні цінності

учасників хореографічних колективів та ефективно взаємодіяти, передаючи власні духовні цінності;

- розвитку комунікативних якостей учасників дитячих хореографічних колективів (толерантності, відкритості, товариськості, доброзичливості), що сприяє обміну духовними цінностями і збагаченню духовного світу особистості.

Пропозиція. Подальшої розробки потребує проблема розвитку духовних цінностей у різних за віком дитячих хореографічних колективах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: Наук.видання. – К.: Либідь, 2006. – 272 с. – С. 4.
2. Дашко В. Структура і зміст духовної культури особистості // Рідна школа. – 2003. №5. – С.17-19.
3. Каган М.С. Мир общения: Проблема межсубъектных отношений. – М.: Политиздат, 1988. – 32 с.
4. Каган М.С. Философия культуры. – С-Пб., 1996. – 387. – С. 300.
5. Крупник Е.П. Психологическое воздействие искусства. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 1999. – 240 с. – С. 157.
6. Миронов А.В. Понятие ценности, виды и иерхии ценностей // Социально-гуманитарные знания, 2007. – № 1. – С. 13.

УДК 37.02

І.В.Стражнікова

ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ СУЧАСНОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ

Статтю присвячено удосконаленню системи професійного самовизначення старшокласників сучасної загальноосвітньої школи, розкрито компоненти свідомого вибору професії та основні аспекти профорієнтаційної роботи зі школярами.

The article is devoted the improvement of the system of professional self-determination of senior pupils of modern general school, the components of conscious choice of profession and basic aspects of proforientacyon work are exposed with schoolboys.

Удосконалення змісту, форм та методів навчання й виховання молодого покоління в умовах переходу до ринкових відносин вимагає активізації роботи школи у напрямі підготовки своїх випускників до свідомого вибору майбутньої професії. Вирішення цього завдання передбачає створення системи відповідної навчально-виховної роботи з учнями, адекватної тенденціям демократизації та гуманізації школи, впровадженню особистісно орієнтованих виховних технологій, визнанню пріоритетів особистості при прийнятті рішення щодо свого професійного майбутнього. Разом із цим, за такого підходу суттєво підвищується відповідальність особистості за прийняття відповідного рішення, яке є можливим лише за умови наявності в учня системи знань щодо свого “Я”, світу сучасних професій та узгодженні особливостей особистості з вимогами, які ставить до людини обрана професійна діяльність. Розв’язання цих завдань передбачає здійснення специфічної педагогічної діяльності, а саме – профорієнтаційної роботи з учнями.

Свідомий вибір професії – це психологічне структурне утворення, що включає такі компоненти: 1) загальне позитивне ставлення до праці на користь суспільства, працьовитість, усвідомлення того, що праця є обов’язком для кожної людини; 2) знання певних професій, їх змісту, вимог, перспектив їх розвитку, шляхів здобуття професійної кваліфікації; 3) наявність